

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 84

Житомир-Київ, 2015

Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир-Київ, 2015. – 356 с.

Для науковців, аспірантів, викладачів і менеджерів освітньої системи.

Редакційна колегія:

С.В.Кириленко (в.о. заступника головного редактора), Ю.В.Івженко (відповідальний секретар), Л.Ф.Бурлачук, М.Ф.Бондаренко, М.І. Бурда, М.Ф.Дмитриченко, Т.О. Дмитренко, Н.Г. Ничкало, Л.М. Паламар, О.Я. Савченко, М.Б. Євтух, М.П.Хоменко, Д.В. Чернілевський, В.П. Широчин

У збірнику вміщені матеріали наукових досліджень учасників Міжнародної науково-практичної конференції "Становлення і розвиток акмеології: теоретичні і прикладні аспекти", організованої Українською академією акмеології, Академією міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, Київським університетом імені Бориса Грінченка, Житомирським державним університетом імені Івана Франка.

Редакція не завжди поділяє позицію авторів.

Статті подано в авторській редакції.

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України.

Свідоцтво Серія КВ № 12814-1699Р від 1.06. 2007 р.

Збірник включено до переліку наукових видань ВАК України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з педагогічних наук. Постанова № 1-105/2 від 13.02.2008 р.

Відповідальні за випуск: О.В. Вознюк, Н.Г. Сидорчук

Калаур С. М. АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	151
Кальба Я. Є. ВЧИНКОВА ПАРАДИГМА У СИСТЕМІ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	154
Караман С. О., Караман О. В. ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ- ФІЛОЛОГІВ УМІННЯ СТВОРЮВАТИ Й ВИКОРИСТОВУВАТИ ПРОБЛЕМНУ НАВЧАЛЬНУ ЛЕКЦІЮ	157
Качур Б. М., Грабовська Т. І., Грабовський О. В. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ ЗАКАРПАТТЯ.....	164
Клименко И. С. АКМЕПОТЕНЦІАЛ ВУЗОВ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	169
Козак Л. В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД	172
Козубцов І. М. ОБґРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНІВ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ АСПІРАНТІВ	175
Копетчук В. А. РОЗВИТОК ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ В ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	181
Короліук О. М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У КОЛЕДЖАХ	184
Косигіна О. В. ТЮТОРІНГ ЯК СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	187
Кубанов Р. А. АКМЕОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	192
Кузьма-Качур М. І. ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	195
Лалак Н. В. АКМЕОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	199
Лашко М. ВНЕСОК М. ГРІНЧЕНКО У СТВОРЕННЯ МУЗЕЮ УКРАЇНСЬКИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ ІМЕНІ В. ТАРНОВСЬКОГО.....	202
Лопушинський І. П. НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА МАРІЇ ПЕНТИЛЮК – НЕПЕРЕСІЧНОГО ПРЕДСТАВНИКА КОГОРТИ ВИДАТНИХ АКМЕОСОБИСТОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я	203
Малихін О. В. ДИДАКТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	206

Н.В. Лалак,

кандидат педагогічних наук, доцент,
член-кореспондент Української Академії Акмеології
(Мукачівський державний університет)

АКМЕОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутнього вчителя початкових класів в умовах сучасного вищого навчального закладу. Обґрунтовується ефективність використання в навчально-виховному процесі акмеологічних технологій.

Ключові слова: акмеологічний підхід, акмеологічна технологія, вчитель початкових класів, якість професійної підготовки.

Стаття посвячена проблеме подготовки будущих учителей начальных классов в условиях современного вуза. Обоснована ефективність використання в учебно-воспитательном процессе акмеологических технологий.

Ключевые слова: акмеологический подход, акмеологическая технология, учитель начальных классов, качество профессиональной подготовки.

The article is devoted to the problem of the future teachers at primary classes preparation in the modern conditions of high education establishment. The effectiveness of the acmeologic technologies usage in the educational process has been summarized.

Keywords: acmeological approach, acmeological technology, primary school teacher, the quality of training.

Постановка проблеми. Нові цілі та завдання, зміст освіти і способи навчання та виховання визначають і нові вимоги до педагогічної діяльності особистості самого вчителя. Підвищення професійної компетентності педагога та формування педагогічного корпусу, який відповідає запитам сучасного життя, – необхідна умова модернізації системи освіти. Проблема вчителя – його професіоналізму, світоглядної культури, духовно-морального обличчя – одна з найактуальніших у педагогіці й філософії освіти. І це зрозуміло. Адже саме від вчителя, його особистісних характеристик залежить реалізація навчальних планів, якість освітніх послуг, виховання учнів, як у процесі навчання, так і в позанавчальний час.

У Національній доктрині розвитку освіти України XXI століття, окремо наголошується на необхідності формування особистості вчителя відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбуваються в країні і світі. Професійна переорієнтація вчителя полягає в тому, щоб перейти від просвітництва до здійснення життєво творчої і культуротворчої місії, від маніпулятивної, авторитарної педагогіки до педагогіки особистісно-орієнтованої, педагогіки співпраці.

Метою статті є окреслення шляхів підвищення якості підготовки майбутніх вчителів початкової школи, обґрунтування ефективності використання в навчально-виховному процесі акмеологічних технологій.

Виклад основного матеріалу. У Мукачівському державному університеті, при підготовці фахівців напряму «Початкова освіта», триває постійний пошук нових способів реалізації принципів гуманізації й інтеграції освіти на основі людиноцентристського підходу до змісту і технологій навчання. У навчальному закладі впроваджується модель випускника, орієнтованого на розвиток ключових життєвих компетентностей. Одним із головних напрямів цієї роботи є формування акмеологічної позиції майбутнього педагога в професійній діяльності, гуманістична орієнтація на забезпечення успішного навчання на високі результати своєї праці, на розвиток творчої діяльності, досягнення «акме».

Серед факторів саморуку до вершин майстерності акмеологія виокремлює: суб'єктивні (мотиви, направленість, здібності, професійні дії та вміння), об'єктивні (середовище, яке може бути більш чи менш продуктивним), суб'єктивно-об'єктивні (пов'язані з іншими людьми). Створення сприятливого середовища у вищому навчальному закладі є одним із головних чинників розвитку педагога. Адже за роки навчання студенти отримують необхідний для майбутньої професійної діяльності фундамент знань, у них формується педагогічна направленість, з'являються визначені вміння та навички. У процесі навчання в педагогічному ВНЗ неможливо озброїти майбутнього вчителя всіма необхідними знаннями. Важливо, щоб у студентів формувались ціннісні орієнтації, мотиви до самоствердження. Адже, однією з

головних ідей Сократа є теза «Пізнай самого себе!» Пізнати самого себе людина може лише через пізнання світу.

Теоретична готовність учителя до діяльності передбачає наявність у нього аналітичних, прогностичних, проєктивних, рефлексивних умінь. Практична готовність виявляється в організаторських (мобілізаційних, інформаційних, розвивальних, орієнтаційних) та комунікативних здібностях (перцептивних, педагогічного спілкування, педагогічної техніки). На розвиток внутрішнього потенціалу, підвищення професіоналізму й адаптаційних можливостей майбутнього педагога спрямовані акмеологічні технології. Особливості акмеологічних технологій обумовлені внутрішньою установкою суб'єкта на розробку та впровадження. Об'єктом технологізації стають особистісні зони розвитку студента, способи й засоби життєдіяльності, професійного становлення. Структура акмеологічних технологій може бути представлена в такий спосіб: мета та задачі технології; методологічна основа; принципи розробки; умови технологічного процесу; аналіз конкретної ситуації; характеристики суб'єкта і об'єкта технології, особливості їхньої взаємодії; етапи, прийоми (стратегічні, тактичні) досягнення мети; способи прогнозування результатів; упровадження. Основна задача акмеологічних технологій – сформувати та закріпити у свідомості студента затребувану необхідність у саморозвитку й самореалізації, що дозволяють спеціальними прийомами та техніками самоактуалізувати особистісне та професійне «Я».

До акмеологічних можна віднести: технології ігromodelювання, метод проєктів, тренінгові технології тощо. Викладачами МДУ під час лекційних та практичних занять широко використовуються дані технології. Адже такі заняття та ігри мобілізують творчий потенціал студентів, стимулюють пізнавальну активність майбутніх вчителів початкових класів. Динамічність подій, несподіванка ситуацій, новизна змісту надають сильну дію на емоційну сферу кожного учасника гри. Викладач планує ситуацію успіху і розподіляє ролі за рівнем підготовленості студентів, що сприяє формуванню підвищення рівня мотивації до навчальної діяльності. Традиційні форми контролю засвоєння навчального матеріалу замінюються творчими завданнями. В процесі такої спільної творчої діяльності педагогічна дія поступається місцем взаємодії, партнерству, орієнтації на реальну свободу особистості майбутнього вчителя, на розвиток його емоційної сфери.

В умовах аудиторного обсягу годин, що постійно скорочується, в педагогічному ВНЗ позааудиторна робота складає важливу і невід'ємну частину загального навчально-виховного процесу. З гуманістичних позицій – позааудиторна творча діяльність є самореалізацією в освіті, самоорганізацією своєї пізнавальної діяльності. Якості майбутнього педагога формуються у студентів і під час проходження педагогічної практики. Зокрема: зазнає зміни внутрішня позиція студента, трансформується система особистісних цінностей і професійно-педагогічних настанов, збагачується когнітивний зміст «Образу -Я», розширюється життєвий і професійний досвід. Хоч процес становлення особистості вчителя цим не завершується, потребує ще багато часу і зусиль, але не помічати змін, які відбулися, означає нехтувати внутрішніми умовами і закономірностями розвитку студента як особистості, що робить подальший процес формування його як майбутнього фахівця неефективним. Особливого значення при цьому набуває функціонування системи взаємин «викладач – студент». Під час цього формується і коригуються «Я – концепція» майбутнього вчителя.

Діяльність викладача, який працює зі студентами, будується з урахуванням акмеологічних принципів і спрямована на формування у них навички побудови індивідуальної професійної й особистої траєкторії розвитку. Використання акме-технологій дозволяє запропонувати механізм проєктування, створення власної професійної й особистісної діяльності, це цілеспрямований процес, завдяки якому дитина усвідомлює чіткі перспективи своєї майбутньої професії, готується до добровільної активності в кар'єрному рості.

Оптимальним результатом гуманітарногорозвитку й інтегрованим вираженням професійного акме є феномен конкурентоспроможності. Конкурентоспроможна людина –це фахівець (у нашому випадку – випускник ВНЗ), який має певні переваги в порівнянні з іншими фахівцями завдяки особистісному та професійному потенціалу. Така людина здатна витримувати конкурси, вибори, умови середовища, що змінилися, переборювання перешкоди, домагатись успіху в професійній сфері, закріплювати успішність у свідомості інших людей робити свої дії певною нормою для інших. У конкурентоспроможного випускника добре розвинені адаптаційні та акмеологічні здібності.

Акме-технології спрямовані на формування мотиву самоствердження. У зв'язку з цим пріоритетним стає проблема розвитку мотивації студентів. Кінцевий результат використання акме-технологій – стійка здатність до самостійного вибору: самовдосконалення, самореалізації в мінливих соціокультурних умовах.

Професійне становлення й розвиток педагога неможливі без сформованих проєктувальних вмінь. У даний час професіоналізм майбутнього учителя визначається його здатністю до діагностики, прогнозування й моделювання педагогічного процесу, інакше кажучи, рівнем володіння проєктувальними вміннями. Майбутній учитель повинен бути дослідником, для якого надзвичайно важливими є аналітичні здібності, уміння визначати цілі та задачі своєї діяльності, планувати методичну роботу (з урахуванням характеру науково-методичної діяльності школи, потреб суб'єктів освіти та реальних можливостей освітньої установи), уміння формулювати прогнозовані результати та коректувати свою діяльність на основі даних педагогічного моніторингу. Проєктувальні вміння необхідні вчителю-акмеологу для вибудовування свого професійного росту, визначення тих професійних вершин, досягнення яких буде сприяти підвищенню педагогічної майстерності та якості освіти.

Першою й однією з найбільш важливих складових проєктувальної культури вчителя є цілепокладання. Постановка людиною скільки-небудь значущих життєвих цілей потенційно містить у собі елемент творчості. Однак реалізувати цей потенціал можуть далеко не всі люди. Із цієї точки зору їх можна в певній мірі умовно розділити на три категорії. Перші – це ті, хто схильний пасивно чекати, що значущі цілі будуть для нього придумані та нав'язані кимсь ззовні. Протилежність даній групі складають ті, хто віддає перевагу особистісно значущим цілям самостійно знаходити та вільно вибирати. Природно, що між цими смугами існує досить велика проміжна група, що володіє якостями і першої, і другої, але переважно вибирає цілі із заданого ззовні стандартного переліку. Дійсно, здатність до творчості – це ще одна складова професійної культури вчителя акмеологічної школи.

Наступними за ступенем значущості треба назвати аналітичні й рефлексивні вміння вчителя, причому тут маються на увазі не тільки вміння аналізувати, проведений чи побачений урок, уміння педагога коректувати свою діяльність на уроці в залежності від ситуації, а й уміння узагальнювати свій педагогічний досвід, визначати найбільш перспективні й особистісно значущі для методичного самовдосконалення теми. Від ефективності методичної роботи (включаючи психолого-педагогічний супровід навчально-виховного процесу) безпосередньо залежить результативність майбутньої педагогічної праці тобто якість освіти.

Висновок. З огляду на складні завдання, що сьогодні покликана вирішувати система освіти України, значно зростає потреба в якісно підготовлених педагогічних кадрах. Головну увагу зосереджено на підготовці нового покоління педагогів, підвищенні їхньої загальної культури, професійної кваліфікації та соціального статусу, рівня, що відповідає їх ролі в суспільстві. Це особливо важливо, коли йдеться про педагогічну підготовку майбутніх учителів початкових класів. Недооцінка необхідності формування мотивації у студентів суттєво ускладнює їх адаптацію у майбутній професійній діяльності. Проблема полягає в тому, щоб за роки навчання у вузі сформувати у майбутніх педагогів правильні світоглядні установки, стійкі педагогічні переконання, мотивацію і готовність до професійної діяльності, розвинути волю до подолання педагогічних труднощів, самоудосконалення.

Література:

1. Алфімов В. Акмеологічна карта директора школи / В. Алфімов // Директор школи. – 2003. – №2.
2. Данилова Г. С. Акмеологічний підхід в становленні та професійному розвитку методиста системи післядипломної освіти / Г. С. Данилова // Рідна школа. – 2002. – № 12.
3. Данилова Г. С. Акмеологічна модель педагога в XXI столітті / Г. С. Данилова // Рідна школа. – 2003. – №6.
4. Малахов В. А. Етика: курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов, – К.: Либідь, 1996.
5. Акмеологічний підхід до уроку / В. Остапчук // Науково-методичний журнал. – 10/2012. – N10. – С. 7-9.
6. Вакуленко В. М. Проблема професійної і культурної підготовки майбутнього педагога / В. М. Вакуленко // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. центру АПН України. Педагогіка і психологія. – Одеса : Півд. наук. центр АПН України, 2004. – № 4 - 5. – С. 110 - 112.